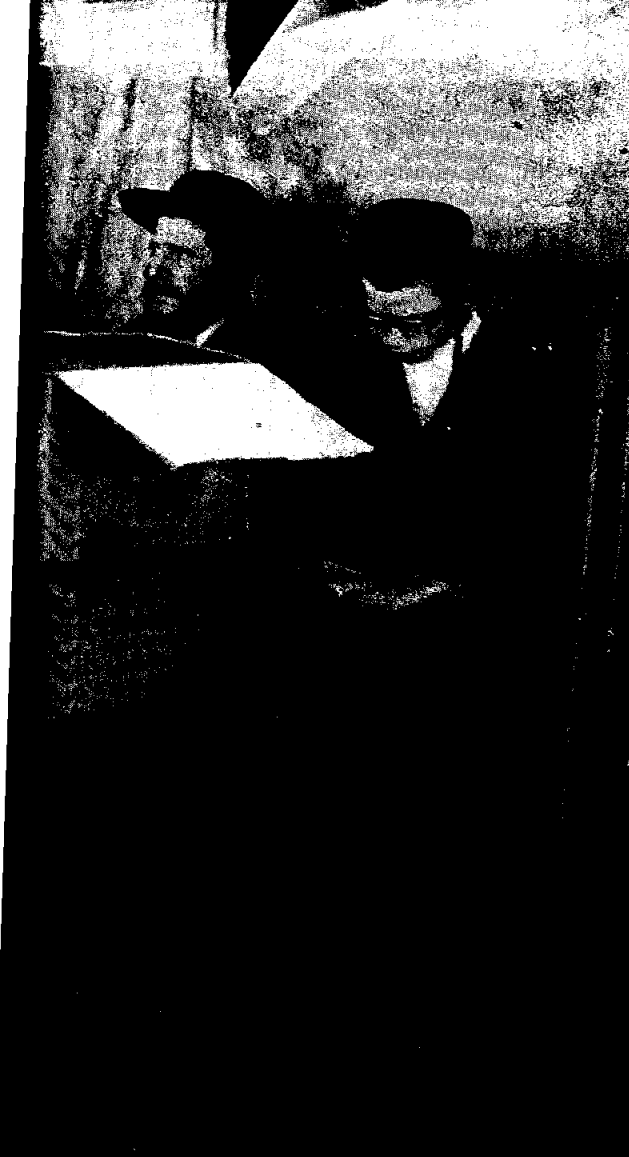

יית של הגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל | דיוקן ראשון

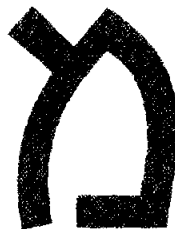
יחיד

גדולי הדור העריצו אותו. ה'חזון איש' ייעד אותו להנהגה. הסטייפלר התייעץ איתו ומרן הגר"ח קנייבסקי שאף לחקות את ההתמדה שלו אבל הגישה המקורית שלו והחתימה הנוקבת שלו לאמת, השאירו את דרכו כדרך היחיד | שתיים עשרה שנה אחרי פטירתו של ההוגה הליטאי הכי מקורי של הדור האחרון יצא אליעזר שולמן למסע אמיץ בנתיבות חייו של האיש שמרן ורבנן הוקירו והעריכו וההמון הבני ברקי לא ידע איך לבלוע | הסמיכה ממרן החזון איש, הבחירות הלא שגרתיות, האמירות שהצליחו להפתיע והמורשת שלא מפסיקה לחדש | מסמך מאלף

אליעזר שולמן
צילום: ארכיון משפחה

תורה, חפילה ועבודה. מתפללים בבית כנסת. ארכיון

רנן הגריי קנייבסקי (הסטייפלער) והגרא"מ שך, זכר צדיקים לברכה, ביקשו את קרבתו. בכל נושא אישי שבו נדרשו לפסק הלכה – היו פונים אליו. פרופסורים ידועי שם בציבור החילוני התפעלו ממנו. ואילו הוא עצמו, "קימץ בדיבור והרגיש שעוד יש לו לעמול הרבה כדי להיחשב כעובד השם". כך מגדיר אחד מתלמידיו הרבים של הגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל את רבו הרוחני.

הוא נחשב לאחת מדמויות ההוד הבולטות של בני ברק התורנית ולאחד האישים המסקרנים ביותר שחיו ופעלו בדור האחרון. רב לא רשמי של שיכון 'חזון איש', בהוראתו של מרן ה'חזון איש', בה התגוררו ומתגוררים גדולי תורה רבים. דיבורו היה כבד. בתמונות שונות ניתן לראות כי כאשר עמד בסמוך למרנן הגרא"מ שך והגריי קנייבסקי זצ"ל, תמיד ראשו מוטה מעט לכיוונם, מאזין להם בקשב.

קל היה לטעות בו. מוחו הגאוני וידיעותיו המופלגות בכל מקצועות התורה, הביאו לכך שלא פעם שומעי התקשו להבין את כוונת דבריו. מי שהכיר אותו היה מנסה לפענח את דבריו, אותם אמר בשיעוריו. וכאשר לא היו מצליחים, וזה לא היה נדיר, היו מבקשים ממנו להסביר. ולצד התלמידים שהתייגעו בהבנת דבריו היו גם מי שבאו, שמעו את הרברים ולא ירדו לעומקם. לאחר מכן פרסמו דברים בשמו, אליהם כלל לא התכוון. כאשר שמע מכך היה מנענע את ידיו בחוסר אונים. "אינני יכול להוציא אדם שהגיע אל השיעורים שלי", היה אומר לתלמידיו.

במשך שנים הייתה דמותו לוטה בערפל. נסיבות מנסיות שונות הפכו את דמותו לכזו שאנשים שונים נתנו לה פרשנויות שונות. מאז פטירתו בחודש סיוון תשס"ד, ניכסו לעצמם רבים את דמותו הגדולה, ובדיוק כמו אז בשיעורים שלו, כך היום אפשר לומר עליהם כי לא תמיד הם מבינים את דמותו וכוונתו.

כדי לעמוד על אישיותו ולשרטט את דיוקנו הכביר, שוחחנו עם שורה של תלמידים שלו. כולם כאחד הציבו תנאי, שלא לחשוף את

לכל אברך מגיע 2,000 לירות. כחל

לא תמיד הבינו אותו. כאשר כיהן כראש כולל 'חזון איש', התלוננו תלמידי הכולל על המשכורות הנמוכות שניתנו בו, 100 לירות בלבד. זה היה שכר רעב על פי כל הדעות. "אז תעשו משהו", אמר למתלוננים. כמה מחשובי האברכים פנו אליו ושאלוהו על כוונתו. "האמת היא שלכל אברך אשר שקוע בלימוד מגיע 2,000 לירות (באותם ימים היה זה שכר מכובד מאוד), הבעיה היא שכולם רוצים להיות בכולל, גם מי שלא עסוק בלימוד. כיוון שכך הרי שבכסף שנאסף עבור הכולל אין בו די לפרנס את הראויים לכך, והוא מתחלק בין מי שמגיע להם לבין מי שלא מגיע להם".

"אבל אין בשכר שניתן כדי לפרנס את בתינו", אמרו האברכים. "אז תעבדו בין הסדרים", אמר, נאמן לשיטתו שלא להתפרנס מהכולל, ולהתפרנס מגיע כפיו, דרך שאותה הנחיל לצאצאיו. היה מי שראה בדברים קריאה להקשות את תנאי הקבלה לכוללים. הגר"ג נדל לא הבין איך ניתן לסלף כך את דבריו.

רבו שלימדו הנהגה מקוריות ללא גבול

מעטים היו האנשים שמרן בעל ה'חזון איש' התפעל מהם. עשרות שנים חלפו מאז ועדיין מי שמגדירים עצמם תלמידיו של הגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל, מספרים על אותו יום שבו הגאון רבי יואל קלופט, תלמידו של 'החזון איש' ור"מ בשיבת

שמש. "מקריאת הדברים כבר יידעו מי דיבר", אמרו. אחד מתלמידיו, איתו שוחחנו, הגדיר אותו במילים הבאות: "הוא היה ידוע ומקובל כאישיות וכדמות מיוחדת, מיוחדת באמת ובייחוד, מיוחדת באמונה ובעומק המחשבה, מיוחדת בדרך הלימוד, מיוחדת בהנהגה היומיומית ובהשקפתה על החיים. דמות מיוחדת וחריגה, אשר על אף מעלותיה אינה יכולה להיות דרך לרבים. האמת היתה חלק נפרד מהאישיות שלו. לא האישיות היא שהיתה חריגה אלא האמת שבה. אנחנו חיים בתקופה שהאמת נעדרת והיא חריגה, כמאמר חז"ל: 'בעקבתא דמשיחא האמת תהא נעדרת'".

**הגר"ג נדל היה
תלמידו המובהק
של ה'חזון איש'
בכל מהותו והתאים
להפליא למקוריות
של רבו. כמו ה'חזון
איש' הוא לא
למד בישיבה, לא
השתייך לאף חוג,
לא עמד בראש
מוסד, אפילו לא
העביר שיעור
מסודר - וחצב
בעצמו שיטה
הלכתית מקורית**

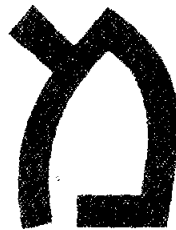
אחד מתלמידיו אומר: "בציבור מדברים על אמירות והתבטאויות שלו. לא הכירו אותו. הוא היה רגיש מאוד מחד גיסא. מאידך גיסא היה 'פוסק', כמשמעותו. לא היה סעיף קטן בשולחן ערוך על נושאי כליו שלא היה חקוק במוחו. בערוב ימיו נשאל פעם בנושא מסוים כיצד התייחס לכך ה'חכמת אדם'. הוא שקע במחשבה ואז אמר לשואל בזעזוע כי הוא לא זוכה 'שאני לא אזכור את ה'חכמת אדם?' תהה. בימים הבאים הבחינו בני ביתו כי הוא שקע בלימוד ה'חכמת אדם' מכריכה לכריכה. רק לאחר שסיים, נחה דעתו. הוא שוב יודע אותו בעל פה. מאז ומעולם היה ידוע כחריף מאוד, וכבעל כשרון נדיר ברמות לא מוכרות, חכימא דיהודאי.

להבדיל אא"ה, הגר"ג היה זקוק פעם ללמוד אנגלית כדי לעיין בספר מסויים. הוא רכש ספר ללימוד אנגלית וכעבור שבוע כבר שלט בשפה. כך גם למד צרפתית. את השידוך עם רעייתו, בתו של הגר"ר אליהו ויינר (אביו של הגר"ר ירמיה ויינר) ומתלמידי ה'חפץ חיים', הציע ה'חזון איש' בעצמו. לפני האירוסין הודיע הגר"ג למוצעת, כי עז רצונו להקדיש את חייו ללימוד התורה. היא מצידה הסכימה ליטול על עצמה את עול הבית, אך הוא סירב לשמוע על כך. "אני בחור חרוץ ובעזרת השם אפרנס אותנו", התחייב וקיים. הוא פרנס את ביתו במגוון מלאכות ארעי לאורך כל ימי חייו. לאחר החתונה המשיך ללמוד בלומז'א כאשר את ארוחותיו הביאו לו להיכל בית המדרש. "ההתמדה

הישוב החדש, הציג בפניו תלמיד צעיר בשם גדליה נדל שהוריו עלו לארץ מטלז ובאותם ימים התגוררו בבלפוריה שבצפון הארץ. "הוא מתמיד עצום ובעל הבנה מדהימה", תיאר הגר"י קלופט.

ה'חזון איש', שחישב כל דקה מזמנו, הסכים שהגר"י קלופט יביא את הנער למפגש קצר. השיחה הראשונה הובילה לשיחות נוספות. בהוראת ה'חזון איש' עבר הנער ללמוד בישיבת לומז'א כאשר הוא כובש את מקומו במהירות כמתמיד בה"א הידיעה של הישיבה. תלמידיו מספרים כי 'נלחט' א מרן הגאון רבי חיים קנייבסקי התבטא בעבר, כאשר דיבר על אודותיו, כי תמיד שאף להיות מתמיד כמו רבי גדליה, אך לא הצליח. בהזדמנות אחרת סיפר כי באותם ימים כל תלמידי הישיבה בלומז'א היו מגלחים את זקנם, מלבד שניים. הגר"ח עצמו והגר"ג נדל שזקנו לא צמח.

באותם ימים היה זה מחזה תדיר לראות את ה'חזון איש' משוחח איתו ארוכות. חלפו שנים עד שהתברר שסוגיות מהותיות שונות בנושאים הלכתיים לובנו באותן שיחות. והיו גם שיחות בנושאים ציבוריים והנהגה. אלא שאלה לא הבשילו לכדי מעשה, ועל כך עוד ייכתב בהמשך. כל המרואיינים לכתבה ציינו, כי הגר"ג נדל היה תלמידו המובהק של ה'חזון איש' בכל מהותו והתאים להפליא למקוריות של רבו. כמו ה'חזון איש' הוא לא למד בישיבה, לא השתייך לאף חוג, לא עמד בראש מוסד, אפילו לא העביר שיעור מסודר - 'חצב בעצמו שיטה הלכתית מקורית.

רנן הגר"י קנייבסקי (הסטייפלער) והגרא"מ שך, זכר צדיקים לברכה, ביקשו את קרבתו. בכל נושא אישי שבו נדרשו לפסק הלכה - היו פונים אליו. פרופסורים ידועי שם בציבור החילוני התפעלו ממנו. ואילו הוא עצמו, "קימץ בדיבור והרגיש שעוד יש לו לעמול הרבה כדי להיחשב

כעובד השם". כך מגדיר אחד מתלמידיו הרבים של הגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל את רבו הרוחני.

הוא נחשב לאחת מדמויות ההוד הבולטות של בני ברק התורנית ולאחד האישים המסקרנים ביותר שחיו ופעלו בדור האחרון. רב לא רשמי של שיכון 'חזון איש', בהוראתו של מרן ה'חזון איש', בה התגוררו ומתגוררים גדולי תורה רבים. דיבורו היה כבד. בתמונות שונות ניתן לראות כי כאשר עמד בסמוך למרן הגרא"מ שך והגר"י קנייבסקי זצ"ל, תמיד ראשו מוטו מעט לכיוונם, מאזין להם בקשב.

קל היה לטעות בו. מוחו הגאוני וידיעותיו המופלגות בכל מקצועות התורה, הביאו לכך שלא פעם שומעיו התקשו להבין את כוונת דבריו. מי שהכיר אותו היה מנסה לפענח את דבריו, אותם אמר בשיעוריו. וכאשר לא היו מצליחים, וזה לא היה נדיר, היו מבקשים ממנו להסביר. ולצד התלמידים שהתייגעו בהבנת דבריו היו גם מי שבאו, שמעו את הדברים ולא ירדו לעומקם. לאחר מכן פרסמו דברים בשמו, אליהם כלל לא התכוון. כאשר שמע מכך היה מנענע את ידיו בחוסר אונים. "אינני יכול להוציא אדם שהגיע אל השיעורים שלי", היה אומר לתלמידיו.

במשך שנים הייתה דמותו לוטה בערפל. נסיבות מנסיבות שונות הפכו את דמותו לכוז שאנשים שונים נתנו לה פרשנויות שונות. מאז פטירתו בחודש סיוון תשס"ד, ניכסו לעצמם רבים את דמותו הגדולה, ובדיוק כמו אז בשיעורים שלו, כך היום אפשר לומר עליהם כי לא תמיד הם מבינים את דמותו וכוונתו.

כדי לעמוד על אישיותו ולשרטט את דיוקנו הכבי, שוחחנו עם שורה של תלמידים שלו. כולם כאחד הציבו תנאי, שלא לחשוף את

לכל אברך מגיע 2,000 לידות. כולל

רבו שלימדו הנהגה מקוריות ללא גבול

מעטים היו האנשים שמרן בעל ה'חזון איש' התפעל מ עשרות שנים חלפו מאז ועדיין מי שמגדירים עצמם תלמי של הגאון הגדול רבי גדליה נדל זצ"ל, מספרים על אותו יום הגאון רבי יואל קלופט, תלמידו של 'חזון איש' ור"מ ביש

שם. "מקריאת הדברים כבר יידעו מי דיבר", אמרו. אחד מתלמידיו, איתו שוחחנו, הגדיר אותו במילים הבאות: "הוא היה ידוע ומקובל כאישיות וכדמות מיוחדת, מיוחדת באמת וביושר, מיוחדת באמונה וכעומק המחשבה, מיוחדת בדרך הלימוד, מיוחדת בהנהגה היומיומית ובהשקפתה על החיים. דמות מיוחדת וחריגה, אשר על אף מעלותיה אינה יכולה להיות דרך לרבים. האמת היתה חלק נפרד מהאישיות שלו. לא האישיות היא שהיתה חריגה אלא האמת שבה. אנחנו חיים בתקופה שהאמת נעדרת והיא חריגה, כמאמר חז"ל: 'בעקבתא דמשיחא האמת תהא נעדרת'."

הערצה חדידת. מרן הגרא"מ שך זצ"ל

"את העבדית של אתם לא מבינים, אז אם רוצים להבין את ההנהגה שלי?" מרן הסטייפלר זצ"ל

אומרת: 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים', ברור היה להם לחז"ל ששתי הדרכים מובילות להשגת התכלית האמיתית והסופית".

דברים דומים שמעו ממנו תלמידיו כאשר הקדיש שעותיהם להסביר נושא מתורת הגר"א, וזאת לאחר שלא פעם שמעו ממנו דרכים שונים מאשר מה שמקובל על פי תורת הגר"א. כששאלו אותו על כך השיב: "על האדם לחשוב ולהבין את התורה. בתורת הגר"א יש הרבה דברים שהם לא מובנים. לצטט 'הגר"א אמר', זה לא נכון לדור שלנו. כמו גזירת הכתוב. האם אין טעם בגזירת הכתוב? ברור שיש. אם לא היה, איך ניתן ללמוד ממנו או לדמות אותו לדברים אחרים, בוודאי שלא ניתן היה להקשות עליו ממקומות אחרים, שכן לדבר אין טעם. אלא הכוונה ב'גזירת הכתוב' היא שאל מסקנת הסברה לא היינו יכולים להגיע על פי ההיגיון והשכל האנושי שלנו, ולכן עלינו להגיע לגזירת הכתוב. אבל אם נעמיק ונחקור, בוודאי שנמצא את הטעם לכך, רק שללא גזירת הכתוב איננו רשאים להגיד את ההסבר הזה מעצמנו".

תלמיד אחר מספר על שיעור שבו העלה אחד הנוכחים, מהחשובים והידועים בתלמידי החכמים בבני ברק, שאלה קשה על הסוגיה. הגר"א עצר לרגע בשטף דבריו, חשב מעט ואמר כי הוא אינו יודע מה להשיב. השאלה איימה למוטט את כל השיעור, אך לו היתה חשובה האמת. ישמע התלמיד שרבו אינו יודע. אלא שבכך לא הסתיים הנושא. מיד לאחר סיום השיעור למד הגר"א מחדש את הסוגיה ושקע בה. בשעה 4 לפנות בוקר התגבש מהלך שפותר את השאלה. הגר"א מיהר להגיע אל ביתו של השואל. אשתו פתחה את הדלת ואמרה כי בעלה ישן.

"ישנן?" נדהם הגר"א. "איך הוא יכול לישון כאשר יש לו שאלה כה קשה בסוגיה? אם כך לא מגיע לו לשמוע את התשובה לשאלה שלי", הפטיר ופנה לביתו. בבוקר כאשר פנה אליו אותו תלמיד חכם, סירב להסביר לו את הסוגיה. רק לאחר תיווך של הגר"א יחזקאל ברטלה, שהעלה שוב את השאלה, זכה אותו תלמיד חכם להבנת הסוגיה מפי הגר"א ברטלה.

אומר אחד מתלמידיו. "סטיה מהסברא הישרה נתקלה מצידו במקרה הטוב בביטול מוחלט. אבל אם נתקבלו הדברים, היתה עצם קבלתם מחמאה גדולה.

"הוא היה מסביר תחילה את הגמרא ואז לומד אותה לפי המהלך של רש"י ולפי המהלך של תוספות", מסביר איש שיחי. "הוא היה לומד תחילה מה כתוב בתורה, את כל הפסוקים הנוגעים לסוגיה הזו, מה כתוב במשנה, מה כתוב בגמרא, מה כתוב בראשונים. בכל אחד מהמקומות היה מדגיש את דרך הכתיבה של כל אחד מהם, ורק לאחר שהכול היה ברור היה בונה את הסוגיה נדבך על גבי נדבך כפי שהוא הבין אותה. "במסגרת לימוד הסוגיה הוא יכול היה ללמוד דף שלם ב'חזון איש' שעסק בעניין הזה. אך קטע קטן בחידושי רבי חיים הלוי שעסק באותו עניין יכול היה ללוות אותו כמה ימים, כשהוא משקיע זמן רב בהסבר. כשנשאל על כך הסביר: החזון איש כתב את הסברות ואת ההיגיון השכלי של הדברים, ואילו הגר"א כתב רק מה כתוב ואת הגדרת הדברים, דברים שמאחוריהם יש היגיון שכלי עמוק, אך צריך לעמול ולהתייגע כדי להבין אותם", אומר התלמיד ומוסיף – "ואני מצאתי עצמי חושב את אותם הדברים על ר' גדליה עצמו". "דיברנו פעם על שיטת הלימוד שלי, שיעיקרה חיפוש ההיגיון השכלי העומד מאחורי כל דבר בתורה. שאלתי אותו – 'ואולי אתה טועה בהבנת הסוגיה? השיב לי: 'אדם צריך ללמוד כפי הבנתו, כמובן לאחר שרכש את ה'כלים' לכך. שמעתי שיעורים על הש"ס מפי רבוותי. למדתי את הש"ס. רק לאחר רכישת ה'כלים' ניתן לראות האם מתיישבים הדברים עם הכתוב ועם סוגיות נוספות".

"בהזדמנות אחרת אמר לי שהגמרא אומרת בכמה מחלוקות 'אלו ואלו דברי אלוקים חיים'. 'אז מה זה אומר?' שאל, יש אמת אחת או שמה שתי אמיתות? ההסבר שלו היה, שברור שיש אמת אחת, אלא שלא תמיד היא חייבת להימצא לפנינו, שכן לא תמיד התכלית הסופית מסתיימת במסגרת הדברים שעליהם נסובה המחלוקת, אלא הרבה מעבר למה שאנו רואים, מבינים ומשיגים. ולכן באותם מקומות שהגמרא

שלו מול הכישרון הנדיר שלו, היו דבר פלא. למרות שהוא זכר היטב את כל מה שלמד והיה בעל כישרון מיוחד, הוא גם התמיד בלימודו", אומר אחד מתלמידיו. בהתייחסו פעם להתמדה הרבה שלו, סיפר מי שהיה תלמיד בלומז'א באותם ימים כי במשך שנה היו מרן הגר"א קנייבסקי שליט"א והגר"א גדל חברותא ללימוד הש"ס. בשנה אחת למדו השניים את הש"ס כולו, עם כל המפרשים. לימים אמר הגר"א קנייבסקי כי היה זה אחת מהחברותות שמהן נהנה במיוחד.

אמת יש רק אחת איש כפי הבנתו

מספר שנים לאחר נישואיו עבר להתגורר בירושלים סמוך לחוותנו. בתקופה זו התקרב לגאון רבי שמשון אהרן פולנסקי, הגאון מטפליק ולמרן הגר"א מבריסק. לאחר מספר שנים, והוא בן 30 שנה בלבד, חזר לבני ברק והתמנה להיות ראש כולל 'חזון איש', בו מסר שיעורים במשך תקופה ארוכה. היה זה ביטוי להערכה הרבה שרחשו לו, והכרה בגדלותו התורנית.

והיה שם משהו נוסף. לאחר נישואיו, בשיחות שניהל עימו ה'חזון איש', הוא הביע באוזניו את רצונו שיוקם שיכון שבו יתגוררו אברכים. זה יהיה עולם בפני עצמו ואתה תכהן כרב השיכון, אמר לו, ודחף לכך בפועל. כך הפך הגר"א גדל לרב הלא רשמי של 'שיכון חזון איש' ובית הכנסת לזרמן שבמרכזו. מתוקף תפקידו זה ענה לשאלות הלכתיות ומסר שיעורים בלדרמן ששם יצא למרחוק. מיטב תלמידי החכמים של בני ברק היו מגיעים לשמוע את שיעוריו. מעטים היו גם מעיזים לשאול או לנסות להפריך. הביטויים שלו היו חריפים מאוד בעת כזו. "בגלל מידת האמת הקיצונית שבה דבק, הוא לא יכול היה לסבול לימוד שחוטא לאמת",

אהבת נפש וסמיכה להנהגה. מרן החזון איש זצ"ל (במרכז)

מבט של גדולי הדור "גדליה יכול להחליט לבד"

רבי גדליה פרח בכולל 'חזון איש'. שמו הלך לפניו. נראה היה שדרכו סלולה להנהגת הציבור החרדי. הוא היה מוסר 3-4 שיעורים ביום לקבוצות שונות. בשעות הלילה היו מגיעים אליו להתייעצות בנושאי שלום בית, או להתייעצות במגוון נושאים, והוא היה משיב. הכול ראו בו איש פיקח וחכם.

ועם זאת היו פעמים שהנהגתו עוררה תמיהה בעיני המתבוננים. כך לדוגמה כשפרצה מלחמת העצמאות הוא ביקש להצטרף ללוחמים ולסייע לחיילים. חותנו, הרב ויינר, התנגד, והשניים הפנו את השאלה למהרי"צ דושינסקי שפסק כי "גדליה יכול להחליט לבד". הגר"ג נדל נגש לסייע. המפקדים בשטח התנו את הסיוע ברישומו כחייל, וכך היה. שעות אחדות לאחר מכן עזב את שורות הצבא וחזר לביתו בעקבות הירי של כוחות צה"ל על הספינה אלטלנה, שאירע באותו יום. לימים סיפר שהגיע למסקנה שאי אפשר לסמוך על דעתם של ראשי צבא כאלו. לאחר שפרצה מלחמת ששת הימים שוב הופיע עם רצון לסייע. המפקדים החליטו כי אינם זקוקים לסיועו והוא נשלח חזרה לביתו.

בשנת תשל"ה, לקראת לידה, נפטרה רעייתו בפתאומיות. הגר"ג נדל היה בן 40 בלבד, מטופל ב-9 ילדים. הפטירה היתה פתאומית אך בימי ה'שבעה'

סיפר שכמה שנים קודם לכן היא חלמה חלום שצפה את הבאות והכינה אותו לכך. על מצבתה חקק את המילים "ולא הניחה תמורתה" באמרו שייתכן שהניחה עוד כמותה, אך בעבורו אין לה תמורה.

על אף היותו איש מעשי מאוד, התקשה הגר"ג נדל במשך תקופה ארוכה להינחם על פטירתה ולחזור לשגרת יומו. הוא סירב להמשיך ולייעץ ודחה כל בקשה להיפגש עימו. תלמידיו סבורים שעד סוף ימיו לא ניהם על פטירתה. אחד מהם ציטט לכותב השורות שיחה קצרה שהיתה לו עימו כאשר היתה לו הצעת שידוך עבורו. "עדיין לא הצלחתי להינתק מהרגשות כלפיה", אמר לו.

תלמידיו לא הופתעו. "הקשר ביניהם היה נדיה היתה ביניהם הערכה הדדית מדהימה. היא היתה בין הבודדים שהבינו אותו על כל עמקותו. הוא מצידו ראה בה מי שבנתה אותו מבחינה תורנית בביטחון ששידרה כלפיו בכל מעשיו ואורחותיו. היא היתה אשה חזקה מנטלית שהנהיגה את הבית ביד רמה".

כאשר קם מה'שבעה' שיקע עצמו בלימוד תורה ללא הפוגה, במקביל להתמודדות עם צורכי הבית שנפלו על כתפיו. כעבור תקופה נחלש מאוד והרופא שבדק אותו קבע כי למען בריאותו ועל מנת שיוכל להמשיך לתפקד, עליו ליטול הפוגה מהשקיעות המוחית העצומה שהייתה לו בלימוד התורה. הרופא גרס שהוא מאמץ את מוחו עד כדי סכנה וכי רמת העמל של רבי גדליה בתורה, כרוכה בסכנה לבריאותו. הגר"ג נדל לא התווכח. הוא החל לעסוק בענף הבשר והקים חברה בצפון הארץ. היו בבני ברק מי שהרימו גבה, אך הוא, נאמן לדרכו, לא התייחס ולא התחשב

לפני האירוסין הודיע
הגר"ג למוצעת, כי
עז רצונו להקדיש
את חייו ללימוד
התורה. היא מצידה
הסכימה ליטול
על עצמה את עול
הבית, אך הוא סירב
לשמוע על כך. "אני
בחור חרוץ ובעזרת
השם אפרנס אותנו",
התחייב וקיים. הוא
פרנס את ביתו
במגוון מלאכות ארעי
לאורך כל ימי חייו

אדם בתוך עצמו אמונה מקופסה סגורה

"היה לו פעם שיעור על אמונת חכמים. היא דיבר על כך שלכאורה המשמעות של אמונת חכמים היא שאתה האדם הפשוט המצווה על אמונת חכמים, אינך קובע ולא מחליט ואין לך זכות חשיבה עצמית, כי אין לך דעה ואינך מבין גם כשהדברים ברורים לך כימין ושמאל.

"האמנם? ברור שלא. האדם הוא המחליט והקובע. הוא גם מחליט מי הוא החכם שאותו הוא הולך לשאול, בין אם הוא סבור, לאחר התבוננות ומחשבה, שאותו תלמיד חכם הוא האדם המתאים ובין אם הוא סומך על שיקול דעתם של אנשים אחרים שלדעתו יודעים את מי ללכת לשאול והולך גם הוא לשאול את מי שהם שואלים.

"כאשר החכם אומר על ימין שהוא שמאל עומדות בפני השואל שתי ברירות: האחת, להגיע למסקנה שהאיש שאותו חשב לחכם, אינו חכם כל כך, או להגיע למסקנה שהאיש חכם יותר ממך והוא מבין את הנושא לעומק, וכך לנהוג על פי עצתו. בכל מקרה האחריות למעשה היא על האדם עצמו ולא על החכם. זאת דרך המחשבה שאותה לימד אותנו."

חיך דק עולה על פני איש שיחי ואז הוא אומר: "פעם בא יהודי ושאל אותי על אתרוג שקנה בקופסה סגורה. כשראה שאינו מתלהב מהמראה של האתרוג, התנצל אותו יהודי ואמר שהוא לא בחר את האתרוג

עמל של הבית. בשמחה

שכן מחויב הוא על פי מצוות רבו לקחת אתרוג בקופסה סגורה. השיב לו הגר"ג: 'זה שלקחת לך אתרוג בקופסה סגורה אני מבין, שכן מחויב אתה לשמוע בקולו. הבעיה היא שאינני מבין מדוע לקחת לך רבי בקופסה סגורה'."

■ **ועם כל האמירות הלא שגרתיות הללו איך נקשרו אליו אנשים והפכו אותו למורם ורבים?**

"הוא היה עבירינו דוגמה מאלפת של אדם גדול אשר הרגשנו כלפיו שגם כשאומר לך על ימין שהוא שמאל, זה רק בדמיונו, כאשר במקדס או במאוהל, בתחילת הסוגיה או בסופה, ולפעמים אף אחרי תקופה ארוכה, אתה מגלה את העומק והאמת שטמונים בדבריו. אתה מתחיל להבין ולראות את אשר הוא ראה והבין כבר בתחילה.

"סיפר לי הרב ישראל טויב זצ"ל שלמד בחברותא עם הגאון רבי נתן שולמן. הם למדו חמש שעות

טלית ותפילין", השיב בקוצר רוח לאותו בחור. חלפו דקות אחדות והאמירה הזאת כמו גם המציאות שבה הוא התפלל שחרית ללא טלית ותפילין הפכו לשיחת הבוקר. אחד מבני ביתו של מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א שהגר"ג נדל זצ"ל היה מבאי ביתו, סיפר לו על השיחות בחצר בית הכנסת על אודות ההתנהגות והאמירה המוזרה. "מן הסתם יש לו תולי מעיים ולכן הוא מתפלל ללא טלית ותפילין", חיזוה הגר"ח קנייבסקי את דעתו. אחד מבני משפחתו המתין לשעת כושר לאחר התפילה ושאל את רבי גדליה האם הוא סובל מחולי מעיים. 'אכן', אישר הגר"ג נדל.

"גדולי התורה בבני ברק מכל העדות והחוגים התייחסו אליו בכבוד מהול בהערכה, על כל הייחודיות שבו", מציין אחד מתלמידיו. "איש לא העז למתוח עליו ביקורת. יש מכתבים של הסטייפלר בנושאים מגוונים, בהם הוא כותב כי הביע דעתו, אך הסכמה לפרסום הדברים והנוסח יש לקבל מהגר"ג נדל". הגר"ח קנייבסקי מביא בספריו הלכות שאותן שמע מהגר"ג נדל והוא גם עשה את ההגהות על מסכת מזוזה, לבקשת הגר"ח.

הגר"ג עצמו היה מבקר, לעיתים בחריפות, אנשים ונושאים שונים. אמירותיו זכו להד רב. כאשר ניגש אליו פעם אברך עם סיפור עסיסי על אדם שעליו נהג הגר"ג למתוח ביקורת רבה, הוא נדהם לראות אותו מסתיר את אוזניו בידיו. "לשון הרע" – גער בו. למראה תמיהתו של אותו אברך, הסביר: "מעולם לא מתחתי ביקורת על אדם כפרט. מתחתי ביקורת על תופעה או קבוצה".

"החתיירה שלו לאמת, והיכולת הנדירה להקיף נושא על צדדיו השונים, הביאו אותו למתוח ביקורת. ספק אם הוא שייך לדור כמו שלנו", מפטיר תלמיד אחר במהלך השיחה על אישיותו.

"ייחסו לו אמירות שונות", נוגעים כמה מהתלמידים באחת הנקודות הרגישות. "היתה פעם שהוא דיבר דברים שהיה קשה לעכל. הזדעזעתי. 'איך יתכן?' שאלתי. במשך שבוע נמנעתי להגיע לשיעורים. לאחר מכן שוחחנו ובקשתי הסבר. הוא הסביר לי את כוונת דבריו. הם היו לא קלים להבנה. אבל כהלכה. היה צריך ממש להשקיע להבין את אמירותיו. זה היה מאתגר. אך כשהבנתי – גילית כמה עומק יש בהם".

חוש הומור משובח היה לו גם. כדברי תלמידיו, "בערוב ימיו כשהגיעו אליו אנשים מהשורה שניכר בהם שלא באו לתור אחר האמת, היה משלח אותם מעל פניו. 'לברכות, למעלה בצד זה', היה אומר ומצביע על ביתה של הרבנית בת שבע קנייבסקי ע"ה. 'לשאלות הלכתיות, למעלה בצד זה', הוסיף כשהוא מצביע לעבר ביתו של הגאון רבי יודל שפירא, 'כאן זה מודיעין'".

כחלק מחתירת האמת שלו, הוא לא הניח אבן שלא הפך אותה. במהלך השנים הוא עסק לא מעט בפילוסופיה, בביתו היו ספרי מדע ופילוסופיה בשפות שונות. היו שיעורים שבהם הזכיר פילוסופים מערביים, מצטט מהם, מתפלמס עמם. כשיבקר אצלו לפני שנים רבות פרופסור לפילוסופיה מהסורבון, טען הגר"ג נדל כי הפילוסוף אריסטו שנה באחד ממאמריו. הפרופסור טען מנגד כי אריסטו מעולם לא אמר את שהגר"ג מייחס לו. המארח מיהר לשלוף מאורו ספר עב-כרס בשפה האנגלית של כל כתבי אריסטו, דפדף במהירות והעמיד את הפרופסור על טעותו.

ב'מה יאמרו' ועשה דברים שניתן להגדיר אותם כ'לא מקובלים' בבני ברק.

כאשר נשאל פעם על ידי אחד מתלמידיו הקרובים האם לא קשה לו, השיב: 'אנחנו לא נמצאים בעולם הזה כדי שיהיה לנו קל. נתנו לנו חיים כדי שנהיה מועילים. אין שאלה האם יהיה לך זמן, אלא הקב"ה ראה בנו מי שראויים להעניק'.

גבוה מעל גבוה החכם שלא ויתר

אחד מתלמידיו אומר: "היה פער אדיר בין היחס כלפיו של גדולי התורה בבני ברק כמון מרנן הגר"י קנייבסקי, הגרא"מ שך (אותו היה מבקר בכל שבת יחד עם ידידו הגר"ר בעריל ויינטרוב), הרב מבריסק והגר"ח גריינמן לבין היחס של הציבור. גדולי התורה העריכו וזיכרו אותו ולא נתנו לאיש לדבר בו סרה. כאשר הגיע פעם מישוה אל הגרא"מ שך לדבר כנגדו, הוא היסה אותו מיד בתקיפות. כך גם הסטייפלער שגער במשלחת שהגיעה אליו: 'את העברית שלו אתם לא מבינים, אז את ההנהגות שלו אתם רוצים להבין?' ובאמת לא הבינו? אני שואל את אחד מתלמידיו. "לא הבינו", הוא אומר ונותן דוגמה: בוקר אחד הוא הגיע לדורמן לשחרית ללא טלית ותפילין. אחד הבחורים שהיה שם שאל אותו היכן הם. "לא צריך

שיעורים קשים לניכול בביתו

**"האמת היא שלכל
אברך אשר שקוע
בלימוד מגיע 2,000
לירות, הבעיה היא
שכולם רוצים להיות
בכולל, גם מי שלא
עסוק בלימוד. כיוון
שכך הרי שהכסף
שנאסף עבור הכולל
אין בו די לפרנס
את הראויים לכך,
והוא מתחלק בין מי
שמגיע להם לבין מי
שלא מגיע להם"**

מהתלמידים. "באכילת גלידה הוא ראה סוג של מעשה שכולו מוקדש לסיפוק הנאה חומרית, שהינה חורגת בטבעה מסיפוק צרכים אנושיים טבעיים".

כאשר בקשתי מאחד מתלמידיו לאפיין את דמותו, חשב רגע ואז אמר: "הוא היה דמות ששייכת לתקופות ההוד הקדומות. דמות שחיה בתוכנו והיתה דוגמה חיה ומוחשית לצורת החיים אמיתית כפי שהיתה בימים ההם".

בגלל היותו איש אמת ומתעב שקר, פוליטיקה הוציאה אותו משלוותו. הוא לא הצביע בבחירות. לימים גם השתדך עם רבי עמרם בלוי ועם רבי אהרן קצנלבוגן - ראשי העדה החרדית. כשנשאל האם להצביע בבחירות, ענה: "אתה יכול, אם זה לא מגעיל אותך". בשיחה עם אחד מתלמידיו אמר לו: "אנשים חושבים שיש גרעין של אמת באידאולוגיה של השמאל והימין. זה הכול שקר. אחיזה עיניים. הם רוצים להיות בכנסת ולקבל משכורת. יבואו ימים שבהם יהיה ברור שאין שמאל ואין ימין. מעניין מה אז יגידו אנשים ובמי יתמכו".

במסגרת אותה אמת מוחלטת, נדהמו באחד הימים בני משפחתו ותלמידיו לגלות כי השליך מהבית את כל ההערות התורניות והחידושים שכתב במשך שנים רבות. רק לאחר מסע שכנוע ארוך הסכים שהם ישמרו אותם. לאחר פטירתו של הג"ר בערל ויינרוב זצ"ל הקדיש זמן רב והוציא שני ספרים מחידושי תורתו. כיום עוסקים בכך בני משפחת נדל.

ככל שחלפו השנים, חש שפחות מבינים אותו. "השטחיות והרדידות המחשבתית תסכלו אותו. שיעמיקו קצת, שיתייגעו", אמר. מרצונו בחר להסתגר והיה מעביר שיעורים בפני תלמידי חכמים שהכירו. "את השליחות שלי בעולם הזה מילאתי", חזר ואמר. לא ניתן לסכם דמות עשירה ורבגונית כזאת, עמוקה ומקורית במאמר פשוט. אבל יש ביטוי אחד, הכולל את הכל: בהלווייתו אמר עליו מרן הגאון רבי נסים קרליץ שהוא היה במדרגת 'תלמיד חכם', אשר על פי הרמ"א אינה קיימת כיום.

זוה - אם תרצו - שורת הסיכום של דיוקן חייו המאירים של רבי גדליה. תלמיד חכם. ■

על דרכו זו. כל ילדיו לצד שקידתם בתורה, אינם מתפרנסים מהכוללים. לא מזמן התפרסם על נכדו שנהרג בפיצוץ בעת שעסק בעיבוד קלף והתחלפו לו החומרים הכימיים. מעטים יודעים כי הנכד הזה היה מקפיד על 'שמירת הזמנים' בכולל והחזיק על חשבונו 2 אברכים בכולל. רק לאחר מותו הטראגי נודעו הדברים.

"לרבי גדליה היתה משנה סדורה בנושא, ניתן להתפרנס ללא המלגה מהכולל, אך הוא לא ניסה לשכנע איש בכך. כאשר נשאל - חיווה את דעתו. יש מתלמידיו שהיה ברור שהם לא מצליחים להשתלב בכולל, וכששאלו לדעתו שלח אותם לעבוד".

■ ממה רבי גדליה פרנס את ביתו?

"הוא הקפיד שלא ליהנות אלא מיגיע כפיו בלבד. הוא ייצר יין ומיץ ענבים, שיווק ביצים ורקח חומרי ניקוי. למעשה, הוא לא נמנע מכל מלאכה גם כזאת שלא היתה כל כך לכבודו, וכמאמרם ז"ל: פשוט נבלה בשוקא ואל תצטרך לבריות. כאשר היו בעלי עסקים זקוקים לעשיית חשבונות מהירים ומסובכים, הם היו נעזרים בו. גם גדולי תורה שהיו זקוקים להסבר בנושא עירוב וחשובים מתמטיים שונים, היו נעזרים בו. לעיתים זה היה מדהים איך תוך כדי תשומת לב ללקוח הוא בטלפון עם גדולי התורה שביקשו לשמוע את הניתוח שלו לנושאים מסוימים".

נשמה ושליחותה 'התלמיד חכם' האחרון

ואולי את השקפתו על החיבור בין העולם הזה לעולם הבא, שאב רבי גדליה מכך שעבורו עולם הזה לשם עולם הזה, היה מאוס בצורה קיצונית. כך למשל רבי גדליה התרחק מאוד מהמותרות ומהבזבז והיה חי עם חשבון בפשטות ובצניעות. "ר" גדליה העיד על עצמו כי מעולם לא אכל גלידה", מספר אחד

רצופות בעיון עמוק. כאשר סיימו, יצא הרב טוביב מהחדר כולו מלא בהתפעלות. כשראה ר' נתן שהוא כל כך מתפעל, אמר לו: 'רע לך שכל מה שלמדנו פה במשך חמש שעות ר' גדליה מחשבן את זה בהווה אמינא הראשונה שלו'.

"רבי גדליה היה חכם ופיקח. ביקשו ממנו פעם להתערב בסכסוך שפרץ בין שני בני זוג. לאחר ששמע את הצדדים תבע רבי גדליה מהבעל שיעזוב את הבית. לשאלת הבעל האם בגלל שהוא הגבר עליו לעזוב את הבית, השיב לו ר' גדליה - 'כן', והוסיף - 'האשה תמיד צודקת'. ארכו שנים עד שירדתי לסוף דעתו והבנתי כמה פיקח היה".

יחסו אל החיים לא הושפע מהמוסכמות ואף פעם הוא לא פעל כמצוות אנשים מלומדה. הדבר בא לביטוי בהנהגתו המקורית בחיי היום יום. על אף גדלותו בתורה הוא לא עשאה עטרה להתגדל בה ולא קרדום לחפור בה. הוא סידב לקבל טובת הנאה בכל צורה שהיא בגין למודו, גם לא זו הניתנת כתמיכה בהחזקת התורה. לצד זה היה אומר: 'מי שחושב שתמיכה זו חסייע לו בחיזוק הלימוד, שירגיש מחויבות לשמירת הסדרים, יכול לקחת אותה אך ראוי שיתורם את הכסף שקיבל לצדקה'.

"הוא עצמו כל לימודו היה לשם אהבת התורה, להתייגע ולעמוד על שורש הדברים. את דעותיו והשקפתו שאב ממקורות המשנה והגמרא. הוא היה שקוע בלימוד ביגיעה ובהתמדה עצומה. כאשר הטרידה אותו שאלה, לא ידע מנוחה בנפשו ולא נרדם עד שמצא לה תשובה".

■ אפשר להגיד שאת ההנהגה הזו לא קיבלתם על עצמכם?

(מחייך) "כל גדולי הדור היו בדעה שונה ממנו בנושא הזה ועודדו אברכים לקחת את המלגות מהכולל. עם זאת מן הראוי לציין שצאצאיו שומרים